

ՄՈՒՐԲ ՁԱԿՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ԵՄ ԿԵՂԵՅԻ

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄԷՆ ԵՏԲ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿՐԻԱԿԻ

27 ՕԳՈՍՏՈՍ 2017

Կիրակնօրեայ Ընթերցումներ
«Ուխտին Տապանակը» (35)
Ծանուցում

Էջ 1
Էջ 2
Էջ 4

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՍԱՅԻ ՄԱՐԳԱՐԷԻ ԳԻՐՔԷՆ
(9.8-19)

Տէրը դատավճիռ արձակեց Յակոբի որդիներուն, այսինքն Իսրայէլի թագաւորութեան դէմ. այդ մասին պիտի իմանայ ամբողջ ժողովուրդը, այսինքն Եփրեմը եւ Սամարիայի բնակիչները, որոնք հպարտութեամբ եւ ամբարտաւան սիրտով կ'ըսեն. «Աղիւսէ տունները փլան, ի՛նչ փոյթ, մենք նորերը կը կանգնենք տաշուած քարերով. մայրիներ ու եղեւիններ կը կտրենք եւ աշտարակ կը շինենք մեզի համար»: Ուստի Տէրը թշնամիներ պիտի յարուցանէ անոր դէմ, պիտի գրգռէ անոր թշնամիները, արեւելքէն՝ ասորիները եւ արեւմուտքէն՝ փղշտացիները, որոնք բաց բերանով պիտի կլլեն Իսրայէլը: Այսքանով Տիրոջ բարկութիւնը չի ջաւ. անոր ձեռքը դեռ բարձրացած կը մնայ՝ պատժելու համար: Որովհետեւ հակառակ իր ստացած հարուածին՝ ժողովուրդը չզղջաց, չդարձաւ ու չփնտռեց Երկնային Զօրքերու Տէրը: Ուստի Տէրը մէկ օրուան մէջ պիտի կտրէ Իսրայէլի գլուխն ու պոչը, մեծն ու պզտիկը: Գլուխը՝ ձերերն ու աչքառու մարդիկն են, իսկ պոչը՝ ստութիւն սորվեցնող մարգարէները: Առաջնորդները իրենք մոլորած՝ երանիներով մոլորեցուցին այս ժողովուրդը, որպէսզի կլլեն զայն: Այդ պատճառով ալ Տէրը անոնց երիտասարդներուն պիտի չխնայէ. անոնց որբերուն եւ այրիներուն պիտի չողորմի, որովհետեւ բոլորն ալ անօրէն են եւ չար, անոնց բերանները միայն անիրաւութիւն կ'արտաբերեն: Ուստի տակաւին Տիրոջ բարկութիւնը չի ջաւ. անոր ձեռքը դեռ բարձրացած կը մնայ՝ պատժելու համար: Որովհետեւ, իրենց անօրէնութիւնը պիտի այրէ զիրենք կրակի մը պէս, որ կը սպառէ չորցած սէզներն ու փուշերը եւ կը խանձէ անտառին թանձրախիտ ծառերը, ծովսի սիւններ դէպի երկինք

նետելով: Տիրոջ բարկութենէն երկիրը պիտի այրի, ժողովուրդը ինք հրոյ ճարակ պիտի դառնայ եւ իրենք զիրենք փրկելու համար մարդիկ իրենց հարազատներուն իսկ պիտի չխնայեն:

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ
ԿՈՐՆԹԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԳՐԱԾ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԱՄԱԿԷՆ
(1.1-11)

Ես, Պօղոս, Աստուծոյ կամքով Յիսուս Քրիստոսի առաքեալը, եւ Տիմոթէոս՝ մեր եղբայրը, կը գրենք ձեզի՝ Կորնթոսի մէջ հաստատուած Աստուծոյ եկեղեցիին եւ ամբողջ Աքայիայի մէջ գտնուող քրիստոնեաներու: Թող Աստուած մեր Հայրը եւ Տէր Յիսուս Քրիստոս չնորհէ եւ խաղաղութիւն պարգեւեն ձեզի:

Օրհնեալ ըլլայ Աստուած, մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Հայրը, որ հայրաբար կը գթայ եւ որպէս Աստուած կը մխիթարէ ու կը զօրացնէ մեզ մեր բոլոր նեղութիւններուն մէջ, որպէսզի մենք կարենանք Աստուծոյ մէջ վայելած օգնութիւնն ու մխիթարութիւնը տալ անոնց՝ որոնք ամէն տեսակի նեղութեանց մէջ են: Որովհետեւ, որքան շատ բաժնեկից ըլլանք Քրիստոսի չարչարանքներուն, այնքան աւելի մեծ պիտի ըլլայ իր օգնութիւնն ու մխիթարութիւնը մեզի: Մենք նեղութեանց կ'ենթարկուինք՝ ձեզի օգնելու եւ Աստուծոյ փրկութիւնը ձեզի բերելու համար. եւ եթէ Աստուած կ'օգնէ մեզի՝ կրկին ձեզի օգնելու համար է, որպէսզի մեր օրինակով սորվիք թէ Աստուած ձեզ ալ պիտի զօրացնէ՝ որ համբերութեամբ կարենաք տանիլ այն չարչարանքները որ մենք հիմա կը կրենք: Ուստի ձեր վրայ հաստատուն յոյս ունինք, գիտնալով որ քանի մեր չարչարանքներուն մասնակից էք՝ մեր ունեցած մխիթարութեան ալ մասնակից պիտի ըլլաք:

Եղբայրներ, կ'ուզեմ որ գիտնաք թէ ի՛նչ նեղութիւն կրեցինք Ասիայի մէջ: Մեր կարողութենէն ա'յնքան վեր էր բերը, որ գրեթէ ապրելու յոյսը կորսնցուցինք: Զգացինք որ մահուան վճիռը կախուած է մեր վրայ: Բայց ատիկա եղաւ, որպէսզի սորվինք մենք մեզի հապաւինիլ, այլ Աստուծոյ

որ կը յարուցանէ մեռելները: Ա՛ն էր որ այդպիսի ահաւոր մահուընէ մը փրկեց մեզ, կը փրկէ, եւ վստահ ենք որ մեզի համար ձեր կատարած աղօթքներուն օգնութեամբ յառաջիկային եւս պիտի փրկէ: Եւ ձեր աղօթքները, որոնց շնորհիւ Աստուած իր հովանին անպակաս պիտի ընէ մեր վրայէն, պատճառ պիտի ըլլան որ շատեր գոհութիւն տան Աստուծոյ:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ
(4.35-41)

Նոյն օրը երեկոյեան, Յիսուս իր աշակերտներուն ըսաւ. «Եկէք լիճին միւս կողմը անցնինք»: Աշակերտները ձգեցին ժողովուրդը եւ բարձրացան այն նաւակին մէջ ուր Յիսուս կը գտնուէր: Հոն ուրիշ նաւակներ ալ կային:

Յանկարծ զօրաւոր հով մը փոթորկեց ծովը: Ալիքները նաւակին զարնուելով՝ ներս կը թափէին, զայն լեցնելու աստիճան, մինչ Յիսուս նաւակին յետսակողմը բարձի մը վրայ կը քնանար: Աշակերտները արթնցուցին զինք եւ ըսին. «Վարդապե՛տ, հոգդ չէ՞ որ մենք կը կորսուինք»: Յիսուս ոտքի ելլելով հովուն սաստեց. «Դադրէ՛», եւ ծովուն ըսաւ. «Հանդարտէ՛»: Հովը դադրեցաւ եւ կատարեալ հանդարտութիւն տիրեց: Ապա Յիսուս դարձաւ իր աշակերտներուն. «Ինչո՞ւ այսպէս վախկոտ էք. տակաւի՞ն հաւատք չունիք»: Անոնք չափազանց վախցան եւ իրարու կ'ըսէին. «Ո՞վ է արդեօք այս մարդը, որուն նոյնիսկ հովն ու ծովը կը հնազանդին»:

«ՈՒԽՏԻՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ»

ԿՐԻՍՏՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԻԱԷՆ ԱՆԹՈԼԻԱՍ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՌՆԻԿ ԱԷ. Ք. Գ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ

3 p

«Անդորր վիճակ»ին երրորդ օրը՝ 7 Ապրիլին, Իթ-թիհատ վէ Թէրաքքրի Ատանայի կոմիտէութեան «զգացումներուն թարգման» Իթիտալ լրագիրի

33-րդ թիւը հազարաւոր օրինակներով ողողած էր քաղաքը, եւ «մինչեւ Թուրքիոյ բոլոր նահանգները, նոյնիսկ ամենայնոսին գիւղերը»⁵⁰²: Թուրքերուն եւ անոնց զինակիցներուն ճիթօրէն բաժնուած էր, իսկ քրիստոնեաներուն՝ վաճառուած⁵⁰³:

Ըստ Մուշեղ Եպիսկոպոսի համոզումին, Ատանայի մէջ «Պաշարման վիճակ»ի յայտարարութենէն ետք, նահանգային կառավարչութեան որոշում մը արտօնած էր Իթիտալին հրապարակել ամբողջաւոր եւ գրգռիչ յօդուածներ եւ խեղաթիւրեալ լուրեր՝ պատրաստելու համար «երկրորդ եւ ահաւոր ջարդը»⁵⁰⁴:

Յետագային, տեղւոյն Իթիթիհատի գլուխ եւ Իթիտալի հիմնադիր-խմբագիր Իհսան Ֆիքրի ինք-զինք, պարբերականին խմբագրական կազմը եւ ուղղութիւնը արդարացնելու պիտի նայէր եւ գրէր, թէ Ատանայի խռովութիւններուն առթիւ, Իսթանպուլի եւ գաւառներու շատ մը լրագիրներու մէջ՝ ընդդէմ իր լրագրին եւ անոր խմբագիրներուն կարգացած էին հայկական աղբիւրներէ առնուած յօդուածներ եւ լուրեր: Թէ՛ ոմանք զիրենք յետաշրջական անուանած էին եւ ոմանք ալ ըսած՝ թէ Ատանայի դէպքին բուն հեղինակը, թելադրիչը իրենք էին: Նկատի ունենալով Իսթանպուլի բովանդակ օսմանցիներուն ուշադրութեան ներկայացուած գրութիւններուն համար սահմանափակ ընթերցողներու տէր նահանգային լրագրի մը մէջ տրուած պատասխանը չէր բաւեր «զրպարտութիւններ»ը հերքելու, հարկ զգացած էր մայրաքաղաքի թերթերուն միջոցաւ լրագրի, անոր խմբագիրները եւ ուղղութիւնը ճանչցնել, եւ ճշմարտութիւնը հասկցնել բովանդակ օսմանցիներուն⁵⁰⁵:

Ան ջատագոված է, թէ Իթիտալ միշտ ձգտած էր խնդիր մը «իր մերկութեան մէջ» ներկայացնել, թէեւ «շատ պարագաներու մէջ» չէր կրցած «իր պաղարկելութիւնը պահել», եւ զգացումներուն տեղի տուած⁵⁰⁶: Իսկ անդրադառնալով հայերու կողմէ լրագրին դէմ «զրպարտութիւններ»ուն, գրած՝ «պատճառը պէտք է փնտռել 33-րդ թիւին մէջ: Ապրիլ 7-ին հրատարակուած այս թիւը խռովութիւններուն սկզբնապատճառին նկատմամբ բացատրութիւններ կու տար: Դէպքը Ապրիլ 1-ին տեղի ունեցաւ: Մեր լրագիրը մինչեւ Ապրիլ 7 չհրատարակեցինք: Կ'ուզէինք հասկնալ, թէ այս դէպքը ի՞նչ տպաւորութիւն յառաջ պիտի բերէր այլուր: Իսթանպուլի լրագիրները եկան: Երբ տեսանք որ հայկական աղբիւրներէ բխած հեռագիրները դէպքին բովանդակ պատասխանատուութիւնը իսլամներուն, կառավարութեան, զինուորին վրայ կը ծանրացնէին, զարմացանք: Մենք խեղճերս՝ այս անգամ ալ գրիչի յարձակումներու ենթակայ կ'ըլլայինք: Իսլամներուն ամէնքն ալ իբր ոճրագործ, իբր յետաշրջական ցոյց կը տրուէին եւ կառավարութիւնը իբր գրգռիչ եւ զօրքերը իբր թալանող կը ներկայացուէին»⁵⁰⁷: Եւ Իթիտալի խմբագրութիւնը անհրաժեշտ տեսած էր «բոլոր զրպարտութիւններ»ուն պատասխանել

«ճշմարտութիւնը գրել»ով, «Իսլամներուն յետաշրջանական չըլլալը» հասկնելով, եւ «տէրութեան արժանապատուութիւնն ու զինուորական պատիւը պաշտպանել»ով⁵⁰⁸, եւ գոհացած՝ թէ իր «խղճի պարտականութիւն»ը կատարած էր, եւ դէպքին նկատմամբ հանրային կարծիքը լուսաբանած⁵⁰⁹:

Իթիտալ, որ լոյս տեսնել սկսած էր 1908-ի 5 Սեպտեմբերին եւ տեւած մինչեւ 31 Յունիս 1909, Ատանայի Ադէտէն մինչեւ դադրեցուիլ՝ պիտի շարունակէր խնդիրները իրենց «մերկութեան մէջ» ներկայացնել, թէ եւ «չափ պարագաներու մէջ» պիտի չկարենար «իր պաշարիւնութիւնը պահել»⁵¹⁰:

Թերզեան գրած է, թէ այս պարբերականին հրատարակութիւնը ուրախութեամբ քաջալերուած էր ի շարս այլոց նաեւ հայերուն կողմէ, քանի որ անիկա ինքզինք «ծայրահեղ ազատական» ցոյց տուած էր: Ուստի՝ կար ակնկալութիւնը, թէ առաջին կոտորածներուն, հրդեհումներուն եւ աւերումներուն առիթով «պիտի պախարակէր ու խայտառակէր ջարդը կազմակերպողները», պահանջէր անոնց եւ ջարդարարներուն ձերբակալութիւնը եւ պատժուիլը օրէնքին «ամենախիստ տրամադրութիւններով», եւ պաշտպանէր զոհներուն իրաւունքները⁵¹¹:

Եւ ահա, 33-րդ թիւը յուսախաբուութիւն էր եղած:

Վկային բառերով. «Թերթը կը բանանք եւ ի՞նչ տեսնենք. ծայրէ ծայր հայհոյութիւններ, զրպարտութիւններ մեզ անմեղ ջարդուողներուն հասցէ-ին, ներկայացնելով հայերը իբրեւ ապստամբ, նախա-յարձակ, անմեղ թուրքեր ջարդող եւ դեռ՝ հազար ու մէկ յերկրանքներով, նախատինքներով ու լուսանքներով լեցուն, որոնք ուղղուած էին դժբախտ հայերուն հասցէին: Այսչափ վրան բաց խեղաթիւրում աշխարհի մէջ երբեք չէր տեսնուած: Կարծես ջարդէն առաջ տպագրուած ու պատրաստուած էր մասնաւոր կարգադրութեամբ եւ առաջին ջարդէն անմիջապէս վերջը, կամ Իթիտալի բերնով զինադադարի միջոցին ցրուեցին եւ զրկեցին Թուրքիոյ բոլոր նահանգները նոյնիսկ ամենայետին գիւղերը, ջարդին պատասխանատուութիւնը բեռցնելու համար դժբախտ հայերուն վրայ: Այդ ծրագիրը բաւական ալ յաջողեցաւ, որովհետեւ (...) թուրքերը առաջին տպաւորութեամբ յանցանքը հայերուն քով գտան եւ այդ տպաւորութիւնը ոմանց քով դժբախտաբար կը մնայ մինչեւ այսօր եւ չեն ուզեր համոզուիլ, թէ Ատանայի հայերը բացարձակապէս անմեղ էին»⁵¹²:

«Կիլիկիոյ Ադէտը» հատորին մէջ, Իթիտալի 33-րդ թիւը ամբողջութեամբ թարգմանուած է, քանի որ անիկա «կը պարունակէ շատ կարեւոր կէտեր, որոնք անուղղակիօրէն կը յայտնեն ջարդին նախապէս եփուած-թափուած գործ մ'ըլլալը»⁵¹³: Թիւին թարգմանութիւնը տարածուած է 64-93 էջերուն վրայ: Հոն յատկապէս դաւադիր կանգնած են լեզուազար յօդուածը Իսմայիլ Սաֆայի, վերնագրուած՝ «Սոսկալի Ապստամբութիւն Մը» (էջ 64-70), Պիւրհան Նուրիի թունաւոր յօդուածը,

որ վերնագրուած է՝ «Հայերը Կրնա՞ն Տէրութիւն Կազմել» (էջ 71-74), եւ Իհսան Ֆիքրիի չարամիտ ձեռնածութեամբ «Խառնաշփոթութեան Երեւոյթներ» յօդուածը (էջ 74-77):

Տէր Մաթոսեան սոյն լրագրի դերին առնչութեամբ եզրակացուցած է. «Իթիտալի խմբագրական կազմը տուաւ իր կողմնակցական մեկնաբանութիւնը ցեղային յարաբերութիւններու վատթարացման եւ անոնց ջարդերու յանգման մասին: Թէ ճիշդ կամ սխալ էին Իթիտալի պնդումները՝ այլ հարց մըն է, սակայն անոնք կարեւոր դեր խաղացին Ատանայի հանրային կարծիքի կազմութեան մէջ, մասնաւոր հայկական դաւադրութեան մը մասին պնդումները (...եւ) յետ առաջին ջարդերուն/բախումներուն՝ հանրային կարծիքը հրահրեցին»⁵¹⁴:

(Շարունակելի 35)

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ ԵՒ ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

502.- ԹԿԱ, է 62:

503.- Ն, է 61:

504.- ՄԱՊ, է 62:

505.- ԺԿ, Ներքին Լուրեր, 11-24 Յունիս, 1909, է 2:

506.- Ն, Ներքին Լուրեր, 16-29 Յունիս, 1909, է 2:

507.- Ն, Ներքին Լուրեր, 17-30 Յունիս, 1909, է 3:

508.- Անդ:

509.- Անդ:

510.- Իր «From Bloodless Revolution to Bloody Counterrevolution : The Adana Massacres of 1909» ուսումնասիրութեան մէջ, Պետրոս Տէր Մաթոսեան հետեւեալ անդրադարձ կատարած է. «Բազում հայ եւ եւրոպական աղբիւրներ ցոյց կու տան, թէ Իհսան Ֆիքրի, ղեկավարը Ատանայի Իթիհատ վէ Թէրաֆթին, եւ իր լրագիրը՝ Իթիտալ մեծ ազդեցութիւն ունեցան ամբոյսները գրգռելու՝ նախքան սկզբնաւորումը ջարդերու երկրորդ ալիքին (...) Ցեղային լարուածութիւններու ծայրահեղ սասուկացման պարագաներուն, երբ փաղափական եւ փաղափցական հաստատութիւնները կարող չեն ըլլար զսպել շրջանի մը անօրինութիւնն ու անկարգութիւնը, հանրային ոլորտը կը դառնայ այն միջոցը, ուր բրտութիւնը ինքզինք կ'արտայայտէ: Եւ դեռ, անիկա կը նպաստէ ցեղային լարուածութիւններու երազընթաց խտացումին եւ տկար հաւաքականութեան վրայ բրտութեան գործադրման շարժառիթները կ'արագացնէ: Ատանայի պարագային, փոխանակ բոլորին վրայ տարածուող զինուորական հսկողութեան ջանքի մը, տեղական կառավարութիւնը ընտրեց բրտութեան մասնակից երկու կողմերը հաշտեցնել համակեցութեան եւ ներդաշնակութեան կեղծ յայտարարութիւններով: Հանրային ծիրը չէր զսպուած, եւ ոչ ալ տեղական կառավարութիւնը անհրաժեշտ փայլերը առաւ ճնշելու յետաշրջական խմբաւորումներու գրգռիչ յայտարարութիւնները: Ընդհակառակը, հաղորդակցութեան տպագիր միջոցը, որ հանրային ոլորտի մը ամենէն կարեւոր բաղադրիչներէն է, գործածուեցաւ հանրութիւնը դրդելու ընդդէմ խոցելի հաւաքականութեան: Այս պատճառով ալ, Իհսան Ֆիքրի կրցաւ իր գրչի խօսքով յարձակիլ հայերուն վրայ, գործածելով արտասովոր բիրտ լեզու մը, եւ համոզելու զանգուածները, թէ հայերը փորձած էին պետական հարուած մը՝ հաստատելու համար Կիլիկեան քաղաւորութիւնը» (ուսումնասիրութիւնը հրատարակուած է «Genocide Studies and Prevention»-ի մէջ, 6:2, Summer 2011, է 161):

511.- ԹԿԱ, է 62:

512.- Անդ:

513.- Ն, է 63:

514.- Bedross Der Matossian, From Bloodless Revolution to Bloody Counterrevolution : The Adana Massacres of 1909» Genocide Studies and Prevention, 6:2, Summer 2011, է 162):

Ս. ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Մանկապատանեկան Պատարագ

Զօն Նոր Ծաղիկի Տասնամեակին

Երգահան՝ Արեգ Լուսինեան

Խմբավար՝ Տիկ. Էլօ Պողոսնի-Հարպոյեան
Երգեհոնահար՝ Տիկ. Դալար Հարպոյեան-Գալլօլեան

Շաբաթ, 21 Հոկտեմբեր 2017-ի
Էրեկոյեան ժամը 7.00-ին

CENTRE ARMÉNIE

1025 Boul. Elizabeth, Laval (Qc) H7W 3J7

Օրհնութեամբ՝
**ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ՉԱՐԵԱՆԻ**

Առաջնորդ Գանատայի Հայոց Թեմին

Համագործակցութեամբ՝
ՀՕՄԻ Գանատայի Երջանային Վարչութեան

Նախագահութեամբ՝
Տիկ. Շաքէ Կեօնճեանի

Սատարով՝
**Բատրուման Հիմնադրամին
Տ. Լու. Տիկ. Արսէն Տէրվիշեանի
Տ. Լու. Տիկ. Մանուկ Զուխանեանի**

Ի նպաստ
Մտեփանանկերտի
(Արցախ) ՀՕՄԻ Սօսե
մանկապարտեզին

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՄՈՒՆԻԿՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՆՈՒԲԵՐԱՏՈՒԹԻՒՆ
514-331-5445 X 202